

Zjawisko podpaień w Polsce jako element ryzyka w działalności gospodarczej

Autor: Stanisław Wieteska

Artykuł opublikowany w „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2013, vol. 16, s. 215-225

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego

Stable URL: http://www.annalesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2013/2013_wieteska_215_225.pdf

The Phenomenon of Arson in Poland as an Element of Risk in Business

Author: Stanisław Wieteska

Source: ‘Annales. Ethics in Economic Life’ 2013, vol. 16, pp. 215-225

Published by Lodz University Press

Stable URL: http://www.annalesonline.uni.lodz.pl/archiwum/2013/2013_wieteska_215_225.pdf

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013

Used under authorization. All rights reserved.

Stanisław Wieteska

Uniwersytet Łódzki

e-mail: stanislaw.wieteska@uni.lodz.pl

Zjawisko podpaień w Polsce jako element ryzyka w działalności gospodarczej

1. Postawienie problemu

Problematyka pożarów jest od bardzo wielu lat przedmiotem zainteresowania nauk ekonomicznych, społecznych i technicznych, a ratownictwo pożarowe zajmuje ważne miejsce w strukturach organizacyjnych bezpieczeństwa publicznego. Powołane w tym celu jednostki straży pożarowej dobrze spełniają swoją rolę w zakresie likwidacji pożarów. Dla celów społecznych i naukowych z chwilą powstania pożaru zawsze zadajemy sobie pytanie o przyczynę jego powstania. Jedną z przyczyn powstania pożarów stanowią podpalenia. W literaturze ubezpieczeniowej rzadko można jednak spotkać zarówno ogólne analizy dotyczące przyczyn pożarów, jak i – w szczególności – ryzyka podpalenia. Każde podpalenie jest przejawem nieetycznego zachowania osoby dokonującej tego czynu.

Celem tego artykułu jest nie tylko próba wskazania skali problemu i częstotliwości jego występowania, ale i uzupełnienie wiedzy o zjawisku podpaień w ramach ubezpieczenia od ognia i innych zdarzeń losowych. Artykuł napisano w oparciu o literaturę przedmiotu, dostępne dane statystyczne, a także własne przemyślenia. Całość badań odniesiemy do terytorium Polski analizując sytuację w skali poszczególnych regionów (województw).

Autor nie pretenduje do roli specjalisty z zakresu pożarnictwa, jednakże ze względu na zajmowanie się problematyką ubezpieczeń majątkowych i osobowych pragnie zwrócić uwagę zakładom ubezpieczeń, a w szczególności działom aktuarialnym, i na ten rodzaj ryzyka.

2. Podstawowe pojęcia i ich interpretacje

Pod pojęciem pożaru rozumiemy nagłe i niekontrolowane rozprzestrzenianie się ognia w środowisku powodujące straty materialne i zagrożenie dla życia ludności. Nasilenie się wielokierunkowe procesów spalania

nazywać będziemy rozprzestrzenianiem się pożaru. Szybkość zmian parametrów pożaru (powierzchnia, kierunek) nazywać będziemy dynamiką pożaru.

Wnikliwą analizę aktów prawnych kodeksu karnego dotyczącą pożarów w ujęciu historycznym przeprowadził B. Sygit. Wskazał on na dyskusyjne elementy z punktu widzenia prawa, a zwłaszcza praktyki prokuratorskiej. Do elementów tych zaliczył: definicję pożaru, cechy pożaru zagrażające życiu i zdrowiu, spowodowanie bezpośredniego niebezpieczeństwa, zagrożenia znacznych rozmiarów oraz niebezpieczeństwo zagrożenia wielu osobom¹. W szczególności analizuje on art. 138 §1 kk z 1969 r. wraz z późniejszymi zmianami oraz art. 163 §1 kk z 1997 r. wraz z późniejszymi zmianami.

Do dyskusji nad w/w pojęciami włączyli się A. Koniuch i D. Małozieć wskazując na dodatkowe trudności interpretacyjne tych pojęć². Z kolei W. Warkało zdefiniował „pożar” jako „niszczyielskie działanie ognia, który wyłamał się z wiążącego go paleniska i znajdując łatwopalny materiał lub pędzony wiatrem rozszerzał się żywiołową dynamiką – ze sługi człowieka przeistaczał się w groźny żywioł”³.

W myśl art. 163 §1 kk (Dz. U. z 1997 nr 88 poz. 553 wraz z późniejszymi zmianami) pożar określa się jako zdarzenie które zagraża życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach. Istota przestępstwa (z art. 163 §1-2 kk) polega na umyślnym lub nieumyślnym spowodowaniu m.in. pożaru który zagraża życiu i zdrowiu wielu osobom lub mieniu dużych rozmiarów.

W normie PN-ISO 8421-1 *Ochrona przeciwpożarowa. Terminologia, terminy ogólne i dotyczące zjawiska pożaru* „podpalenie” definiuje się jako umyślnie zaplanowany pożar. Proces spalania określa się jako wszystkie zmiany fizyczne i chemiczne mające miejsce, gdy materiał, wyrób, przedmiot, konstrukcja poddane są działaniu ognia. Podpalenia mogą być dokonywane przez pojedyncze osoby lub grupy osób. Mianem „seryjnego podpalacza” określa się osobę, która dokonała w odstępach czasu co najmniej trzech podpałek⁴.

3. Skala problemu

Zjawisko podpałek może dotyczyć różnych przedmiotów, obiektów budowlanych, kompleksów leśnych, przedsiębiorstw, terenów rolniczych itp. Rejestrację podpałek prowadzi straż pożarna oraz Policja. Liczbę przestępstw w zakresie pożarów odnotowanych przez Komendę Główną Policji (KGP) w latach 1989-2000 zobrazowano na wykresie 1.

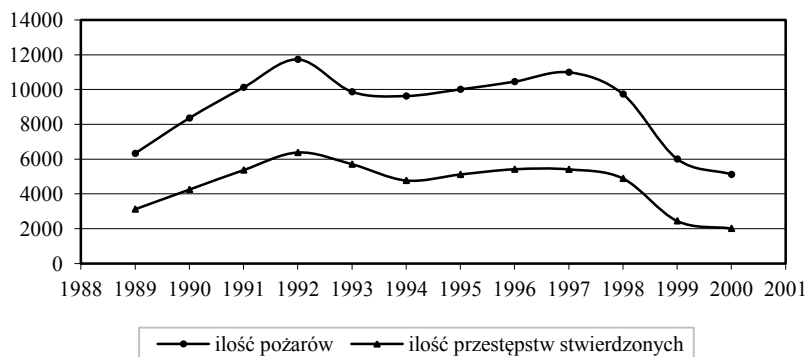
¹ B. Sygit, *Ocena prawna czynów spowodujących pożar*, „Prokuratura i prawo” 1-2/2010, s. 289-305.

² A. Koniuch, D. Małozieć, *Opinie biegłych z zakresu pożarnictwa a pojęcia „pożar”, „wiele osób” i „mienie w wielkich rozmiarach” – analiza w świetle orzecznictwa sądowego i komentarzy do Kodeksu Karnego, Zbiór referatów z III Międzynarodowej Konferencji „Badanie przyczyn powstania pożaru”*, red. P. Guzowski, Poznań 2007, s. 101-115.

³ W. Warkało, *Wstęp do nauki o ubezpieczeniach. Zarys wykładu*, Warszawa 1951, s. 17.

⁴ *Badanie przyczyn pożarów*, Minisłownik pod red. T. Sawickiego, Katowice 2008, s. 7.

Wykres 1. Liczba pożarów i liczba stwierdzonych przestępstw w latach 1988-2001

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KGP.

Średnio rocznie w badanym okresie występowało ok. 9031 pożarów, z tego średnio potwierdzono ok. 4393 przestępstw pożarowych. W badanym okresie współczynnik przestępstw na 100 tys. mieszkańców wahał się w przedziale 8-14 pożarów. Stwierdzono, że średnio w Polsce liczba pożarów spowodowanych przez nieletnich wyniosła ok. 418 (czyny karalne) (tabela 1).

Tabela 1. Przestępczość w zakresie pożarów w Polsce w latach 1989-2000

Wyszczególnienie	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Średnia
Pożary ogółem	6328	8360	10124	11737	9871	9628	10012	10455	10993	9741	6005	5120	9031
Przestępczość stwierdzona	3126	4252	5372	6382	5707	4773	5119	5419	5412	4890	2449	2016	4393
Wykrywalność przest. pożarowych	56,8	36,2	29,6	28,8	32,0	35,0	34,1	38,7	35,6	33,5	31,9	29,4	35
Współ. przest./100 tys.	8,3	11,2	14,1	16,6	14,8	12,4	13,3	14,0	14,0	12,6	6,3	5,2	12
Czyny karalne nieletnich	778	807	434	513	433	365	321	407	393	339	171	101	418
Podejrzane kobiety	174	125	122	133	131	150	150	195	178	111	62	34	130
Podejrzani bezrobotni pobierający zasiłek	-	-	-	36	44	36	58	74	47	17	11	3	27
Podejrzani bezrobotni nie pobierający zasiłku	-	-	-	38	59	88	83	102	105	90	56	55	56
Podejrzani emeryci i renciści	102	101	134	199	160	253	253	363	289	216	92	69	186
Podejrzani pracujący w gospodarstwach rolnych	48	54	67	94	70	83	85	91	76	37	17	16	61

Źródło: *Przestępczość w Polsce w latach 1989 – 2000*, KGP, Warszawa 2001.

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że rozmiary przestępczości w zakresie pożarów były zróżnicowane w poszczególnych latach. Największy odsetek pożarów z pobudek przestępczych zarejestrowano w 1992 r. Przeciętny stopień wykrywalności wynosi 30-38%. Ciekawa jest wysoka liczba podpałek dokonywanych przez kobiety i emerytów.

Szczegółowe obliczenia wykazują zróżnicowanie występowania przestępstw pożarowych w zależności od wieku sprawcy (tabela 2).

Tabela 2. Struktura wieku podejrzanych o przestępstwa pożarowe w Polsce w latach 1989-2000.

Podejrzani o przestępczość w wieku	Średnia ilość	Struktura procentowa
Ogółem	1483	100,00
w tym:		
13-16	397	26,7
17-20	94	6,3
21-24	75	5,0
25-29	109	7,3
30-49	503	33,8
50 i więcej	305	20,9

Źródło: *Przestępczość w Polsce w latach 1989-2000*, KGP Warszawa 2001.
Obliczenia własne.

Jak się okazuje prawie połowę przestępstw pożarowych powodują osoby w wieku powyżej 30 lat. Wysoki odsetek (ok. 26,7%) stanowią sprawcy w wieku 13-16 lat, a więc osoby nieletnie.

W danych przytoczonych przez KGP mówi się o przestępstwach pożarowych spowodowanych różnymi przyczynami, np.: nieostrożne obchodzenie się z ogniem, przyczyny spowodowane przez urządzenia grzejne itp. W tej grupie występują także zbrodnicze podpalenia.

Z kolei w innych badaniach porównuje się ogólną liczbę zarejestrowanych z odsetkiem podpałek i ich skutków dla ludności (tabela 3).

Tabela 3. Pożary zarejestrowane w Polsce w latach 1980-2009

Rok	Odsetek podpałek (w %)	Ilość ofiar śmiertelnych/rannych w pożarach	Ilość ofiar śmiertelnych na 1000 pożarów
	(1)	(2)	(3)
1980	7,58	391	-
1981	9,44	309	-
1982	11,62	258	-
1983	11,57	253	-
1984	21,97	380	-
1985	15,74	399	-
1986	17,4	383	-
1987	12,9	417	13,19
1988	-	350	11,07
1989	-	-	-
1990	22,91	381/1296	6,90

	(1)	(2)	(3)
1991		452/1533	-
1993		493/1764	6,79
1994	31,8	535/2485	5,44
1995	32,8	544/2358	5,56
1996	40,1	524/2396	4,75
1997	41,3	546/2281	4,53
1998	41,7	475	4,11
1999	41,7	527	3,86
2000	42,07	489/1808	3,59
2001	41,20	481/1889	4,12
2002	42,70	485/2011	3,21
2003	46,00	515/2525	2,33
2004	42,01	482/2604	3,28
2005	43,19	605/2869	3,28
2006	40,33	606/2941	3,66
2007	41,00	605/2905	4,00
2008	37,39	594/3397	3,67
2009	38,47	584/3943	3,67

Uwaga: – brak danych

Źródło: T. Sawicki, *Dochodzenia popożarowe – niedoceniana szansa na poprawę bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, Kwartalnik CNBOP-PIB, Jozefów 2011, s. 26.

Z danych zawartych w tabeli 3 wynika, że od 1993 bardzo silnie wzrasta odsetek podpaleń. W latach 1993-2001 wahał się on w granicach 31,8 – 46,0%. Równocześnie wzrasta liczba ofiar śmiertelnych i osób rannych w pożarach z tytułu podpaleń. Średnioroczna liczba ofiar śmiertelnych z tytułu podpaleń wyniosła (w latach 1993-2000) od 2,33 do 6,76 na 1000 pożarów. Obok strat materialnych są więc znaczne straty wśród ludności.

Z kolei rejestrację pożarów z tytułu podpaleń prowadzoną w Polsce przez jednostki straży pożarnej. Informacje te przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Rozkład przestrzenny liczby interwencji jednostek straży pożarnej zjawiska pożarów z przyczyn podpalenia w Polsce w latach 2001-2009.

	Województwa	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	średnia	l. podpaleń na tys. mieszkańców
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
1	dolnośląskie	2989	4185	6953	4625	4727	4640	3863	4845	3904	4526	1,6
2	kujawsko-pomorskie	2403	3049	5023	4027	4870	3750	3252	3653	3779	3756	1,8
3	lubelskie	1996	2380	2807	1971	2738	2214	1860	1821	2146	2215	1,0
4	lubuskie	2141	2509	7738	4015	3374	4547	2731	3142	2649	3650	3,6
5	łódzkie	1269	2125	3253	1980	2713	1521	1322	1574	1770	1947	0,8
6	małopolskie	3565	4478	7600	3526	5388	3788	5554	4100	3876	4653	1,4
7	mazowieckie	9851	13292	17288	11114	16810	12216	9730	10001	9798	12233	2,4

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
8	opolskie	1050	1980	2992	1840	1955	1530	1531	1892	1774	1838	1,8
9	podkarpackie	1972	2725	3850	1506	2276	2154	3480	1933	2150	2450	1,2
10	podlaskie	1520	2254	2551	2032	2118	2434	1771	1753	1916	2039	1,7
11	pomorskie	1624	2042	3156	2075	2445	2606	2350	2026	2687	2335	1,1
12	śląskie	7701	10365	14432	8430	12549	7764	10732	10028	10080	10231	2,2
13	świętokrzyskie	2012	3368	4810	2724	5438	3926	3833	3575	3929	3735	2,9
14	warmińsko-mazurskie	2916	4341	5143	3551	4233	4944	3917	3496	5012	4173	2,9
15	wielkopolskie	1364	1460	3783	2500	2326	2396	1702	2009	1260	2089	0,6
16	zachodnio-pomorskie	4059	3950	10224	5730	5650	6215	4314	4647	4486	5475	3,2
	Razem	48432	64503	101603	61646	79610	66645	61942	60495	61216	67345	1,8

Źródło: Biuletyny Informacyjne PSP z lat 2001 – 2009. Obliczenia własne

Z danych zawartych w tabeli 4 wynika, że najczęściej pożarów zarejestrowano w latach 2002-2003, 2005-2006 oraz 2009. Najwięcej pożarów odnotowano przy tym w województwach: śląskim, mazowieckim, zachodnio-pomorskim, zaś najmniej – w województwie wielkopolskim. Średnia liczba podpażeń na 1000 mieszkańców wyniosła 1,1-3,6 osoby.

W literaturze przedmiotu spotkać można wycinkowe badania poświęcone zjawisku podpażeń. Dla przykładu przedstawiamy poniżej wyniki dwóch badań.

Badania przeprowadzone w latach 1975-79 w województwach: lubelskim i radomskim wykazały m.in., że⁵:

- podpalenia stanowiły 7% wszystkich pożarów,
- 86% podpażeń wystąpiło na wsi wieczorem lub w nocy przy użyciu środków bezpośrednich,
- w 91% sprawcami byli mężczyźni, w większości pochodzenia chłopskiego,
- wiek większości sprawców to 17-30 lat (ok. 63%).

Badania przeprowadzone w latach 1981-82 w zakresie podpażeń wykazały m.in. że⁶:

- zawiadomienia o podpaleniu stanowiły 76% przypadków,
- w 98% sprawy kierowano do Milicji Obywatelskiej,
- czas od chwili zgłoszenia pożaru do chwili oględzin trwał na ogół nie więcej niż dobę (w 88% w porze dziennej),

⁵ R. Rokita, *Podpalenia i ich sprawcy*, „Przegląd Pożarniczy” 11/1980, s. 12-13.

⁶ B. Skiba, P. Strużewski, *Wyniki badań ankietowych akt spraw o zbrodnicze podpalenia*, „Przegląd Pożarniczy” 3/1982, s. 8-9.

- prawie w 96% przypadków prawidłowo sporządzono protokoły z oględzin,
- w 69% przypadków rekonstruowano miejsce pożaru,
- w 90% zabezpieczono fizykochemiczne ślady pożarów.

4. Motywy podpaień

Zdaniem Wojciecha Misia do podstawowych motywów podpaień należy zaliczyć⁷:

- chęć zemsty wywołaną poczuciem doznanej krzywdy,
- zatarcie śladów przestępstwa (na tle kryminalistycznym),
- chęć uzyskania odszkodowania (podpalenie w celu otrzymania nienależnego odszkodowania z mocy ubezpieczenia),
- chęć wyróżnienia się w akcji ratowniczej (sprawca członek ochotniczej straży pożarnej dąży do pochwały i odznaczeń),
- chorobę psychiczną (osoby cierpiące na różnego rodzaju zaburzenia psychiczne, tzw. piromani, do tego należy zaliczyć stany emocjonalne wywołane np. zazdrością, stworzenie mitycznych bohaterskich czynów, dewiacji seksualnych itp.⁸).

Z kolei inni autorzy powiększają listę przyczyn o następujące zdarzenia⁹:

- porachunki przestępcze (konfliktowe sprawy między członkami zorganizowanych grup przestępczych w zakresie nieuregulowanych roszczeń),
- wyeliminowania konkurencji (dążenie sprawców do wyeliminowania konkurencyjnej działalności gospodarczej),
- nieporozumienia małżeńskie, a także przedmałżeńskie,
- wymuszenie (haracze; groźby mające na celu wymuszenie żądanej zapłaty),
- niedobór, kradzież i inne nadużycia finansowe¹⁰.

Do innych przyczyn zaliczyć możemy: pobudki religijne (np. cerkiew prawosławna na Górze Grabarce), ideologiczne, a także zahamowany wagon kolejowy¹¹.

Pożary spowodowane podpaleniami w przeważającej mierze są znacznych rozmiarów, dynamicznie się rozszerzających, ponieważ działania sprawcy

⁷ W. Miś, *Podpalenia jako przyczyna powstania pożarów. Badanie przyczyn powstania pożarów*. Zbiór referatów z III Międzynarodowej Konferencji, red. P. Guzowskiego, Poznań 2007, s. 155-162.

⁸ *Podpalacz w śmiertelnej pułapce*, „Przegląd Pożarniczy” 2/2005, s. 12-13; H. Ferster, *Podpalacz na składowisku*, „Przegląd Pożarniczy” 11/2006, s. 24.

⁹ M. Pietrzak, *Podpalenia – kłopotliwa przyczyna pożaru*, „W akcji” 2/2008, s. 24-32.

¹⁰ B. Sygit, *Podpalenia zbrodnicze*, „Służba MO” 1-2/1986, s. 140-149.

¹¹ K. Łangowski, *Pociąg podpalacz*, „Przegląd Pożarniczy” 6/2007, s. 5-6.

są z góry przemyślane. Pomimo że są skierowane na zniszczenie określonego mienia to stanowią także zagrożenia dla ludzi i zwierząt.

5. Oględziny miejsca pożaru: rola policji, ekspertów, specjalistów pożarników

Zgodnie z art. 185 §1 kpk organy ścigania w razie potrzeby dokonują oględzin miejsca zdarzenia, osób i rzeczy. Oględziny definiuje się jako zbiór czynności procesowych i dowodowych, tzn. że dokonane w ich wyniku spostrzeżenia stanowi środek dowodowy¹².

Dopiero po zgaszonym pożarze jest możliwe ustalenie rzeczywistej przyczyny jego powstania, czyli m.in. ustalenia czy mamy do czynienia ze zbrodniczym podpaleniem. Zbiór czynności wykonywanych w wyniku oględzin stanowi źródło informacji o przebiegu pożaru, jego cechach, służy ustaleniu okoliczności, określeniu ilości i jakości spalonego mienia. Bardzo ważny element stanowią zeznania świadków, miejsce powstania pożaru, czas, kolor dymu, kierunek wiatrów itp.

Oględziny są narzędziem i metodą poznawania wycinka rzeczywistości, który jest związany z zaistniałym przestępstwem¹³. Od osób wykonujących czynności związane z oględzinami wymaga się: rzetelności, osobistego zaangażowania, wiedzy, intuicji, dążenia poprzez ciekawość do prawdy, talentu zawodowego. Warto jednak podkreślić, że możliwe jest, iż wstępne oględziny miejsc popożarowych dokonywane przez jednostki straży pożarnej uczestniczącej w gaszeniu pożarów mogą prowadzić do wniosku, iż mamy do czynienia z podpaleniem, ale ustalenia te mogą zostać podważone przez specjalistów z zakresu pożarnictwa i kryminalistyki.

Również bardzo ważnym elementem jest rola ekspertów od spraw badania przyczyn pożarów. Występujący eksperci muszą charakteryzować się m.in. następującymi cechami w swojej pracy: obiektywizmem, realnością ekspertyzy, wysokim stopniem wiarygodności ekspertyzy, obowiązkiem zachowania tajemnicy oraz obowiązkiem zawiadomienia o przestępstwie¹⁴.

W wielu wypadkach dążenie do wykrycia prawdy o przyczynach pożaru wymaga sięgnięcia do specjalistów pożarników¹⁵. Ich przygotowanie fachowe z zakresu chemii, fizyki i innych dyscyplin pozwala z dużą dozą prawdopodobieństwa określić czy pożar ma znamiona czynu przestępczego.

¹² R. Zieliński, *Oględziny miejsca pożaru*, „Przegląd Pożarniczy” 10/1987, s. 27-30.

¹³ J. Gurgul, *Oględziny – niektóre aspekty teoretyczne i praktyczne*, „Problemy kryminalistyki” Nr 207, s. 24-28.

¹⁴ T. Terlikowski, *Udział funkcjonowania pożarnictwa w postępowaniu przygotowawczym i sądowym*, „Przegląd Pożarniczy” 12/1985, s. 8-10.

¹⁵ B. Skiba, *Wykorzystanie opinii biegłych w sprawach o zbrodnicze podpalenie*, „Przegląd Pożarniczy” 6/1983, s. 14-17.

Należy podkreślić, że inwencja twórcza podpalaczy jest coraz bardziej pomysłowa.

Istotną rolę odgrywają ponadto procedury dotyczące dokumentacji czynności oględzinowych. Podstawowym wymogiem jest obowiązek sporządzenia protokołu w taki sposób, aby dostarczył maksymalnie dużo informacji o zaistniałej sytuacji¹⁶. Jest to sprawozdanie o stanie faktycznym zawierające m.in. czas, miejsce, okoliczności, zabezpieczone ślady oraz opinie świadków o powstałym pożarze. Należy zwrócić uwagę, że wieloletnie doświadczenia sporządzania protokołów z oględzin powodują, że są one dość dobrze wykonane, lecz zdarzać się mogą błędy.

Bardzo ważną rolę odgrywają organa ścigania. W 2004 r. ukazało się zarządzenie Komendanta Głównego Policji w sprawie uprawnień do wykonywania ekspertyz¹⁷. W załączniku do tego zarządzenia wymienia się dyscyplinę i specjalności. Wśród wielu specjalności wymienia się badanie urządzeń i materiałów wybuchowych oraz pozostałości popożarowych. Dodatkowo w 2005 r. ukazało się zarządzenie Komendanta Głównego Policji w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo śledczych, które mogą dotyczyć spraw przestępstw popożarowych¹⁸.

Zdaniem B. Skiby i P. Strużewskiego specyfika kryminalistycznych czynności na miejscu podpalenia wymaga szczególnego zwrócenia uwagi na prawidłowość przeprowadzonych oględzin, których poziom w wielu przypadkach należy uznać za niezadowalający¹⁹. Należy się zgodzić z tezą, że w Polsce „dochodzenie popożarowe to nadal niedoceniany i niedofinansowany obszar w działalności służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo”²⁰. W Polsce nie dopracowaliśmy się odpowiednich skutecznych procedur dochodzeniowych. Brak takich procedur powoduje, że mamy coraz więcej przypadków podpaień.

Miejmy nadzieję, że powołanie Polskiego Towarzystwa Dochodzeń Popożarowych (PTDP) poprawi sytuację w tym zakresie. Cele tego towarzystwa to m.in.: weryfikacja norm i przepisów przeciw pożarowych, opracowanie własnych standardów dochodzeń popożarowych oraz wysoka jakość i profesjonalizm świadczonych usług²¹.

W Polsce instytucją rządową do zwalczania pożarów jest Państwowa Straż Pożarna (PSP). Jednak instytucja ta nie posiada uprawnień do dochodzeń popożarowych. Jej zadaniem jest gaszenie pożarów.

¹⁶ Idem, *Rola i znaczenie dokumentacji procesowo-kryminalistycznej z miejsca oględzin zbrodniczych podpaień*, „Przegląd Pożarniczy” 10/1984, s. 24-26.

¹⁷ Zarządzenie Nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 stycznia 2004 r. w sprawie nadawania i weryfikacji uprawnień do wykonywania w Policji ekspertyz kryminalistycznych. Dziennik Urzędowy Komendanta Głównego Policji Nr 2/2004, poz. 5.

¹⁸ Zarządzenie Nr 1426 w sprawie metodyki wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych przez służby policyjne wyznaczone do wykrywania przestępstw i ścigania ich sprawców, Dziennik Urzędowy Komendanta Głównego Policji Nr 1/2005, poz. 1.

¹⁹ B. Skiba, P. Strużewski, *Z problematyki zbrodniczych podpaień*, „Przegląd Pożarniczy” 4/1980, s. 22-23.

²⁰ <http://sapsp.edu.pl/strona.php/34dochodzenie.html>, (dostęp 05.15.2012).

²¹ T. Sawicki, *Dochodzenie popożarowe – niedoceniona szansa na poprawę bezpieczeństwa*, „Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza”, Kwartalnik CNBOP-PIB, Józefów 2011, s. 25-30.

Należy także wspomnieć, że w praktyce pożarniczej spotykamy się z przypadkami współpracy w zakresie zwalczania zjawiska podpaień²². Wymiana doświadczeń między np. Polską a Wielką Brytanią pozwala nie tylko zapobiegać powstawaniu pożarów, ale i uczestniczyć w projektach badawczych, konferencjach, szkoleniach i wymianach doświadczeń.

6. Ubezpieczeniowy punkt widzenia

Statystyka pożarów, składki, odszkodowania, znajdują się w grupie VIII ryzyka ubezpieczeniowego. W tej grupie znajdują się także pożary spowodowane przez podpalenie. Niestety statystyka ubezpieczeniowa nie pozwala na wyodrębnienie ryzyka podpaień i jego skutków.

Nieco więcej miejsca poświęca się temu zjawisku przy okazji omawiania przestępczości ubezpieczeniowej. Zarówno zakłady ubezpieczeń, jak i instytucje rynku ubezpieczeniowego (Polska Izba Ubezpieczeń, Rzecznik Ubezpieczeniowy) zwracają uwagę na zjawisko podpaień dokonywanych w celu wyłudzenia odszkodowania od zakładu ubezpieczeń. Najczęściej podaje się motywy podpaień, lecz nieznaną jest zarówno ilościowa, jak i wartościowa skala zjawiska. Tematyka podpaień podawana jest w licznych artykułach pokonferencyjnych poświęconych przestępczości ubezpieczeniowej. W ramach zakładów ubezpieczeń zjawiskiem podpaień zajmują się specjalne działy operacyjne zajmujące się zwalczaniem zjawiska przestępczości ubezpieczeniowej („policja ubezpieczeniowa”).

Na szczeblu zakładu ubezpieczeń nie mamy zbyt wielu specjalistów z zakresu pożarnictwa. Zakłady ubezpieczeń nie posiadają własnych biegłych czy też rzeczoznawców z zakresu ochrony przeciwpożarowej, którzy nadzorowaliby cały proces od zgłoszenia aż do całkowitej likwidacji szkody. Istniejące działy operacyjne, które pomagają w likwidacji szkód, włącza się do tych przypadków pożarów, w których występują podejrzenia o działania przestępcze.

Niestety dane w zakresie przyczyn pożarów są niezwykle trudno dostępne. Generalnie każde udowodnienie powstania pożaru z powodu podpalenia skutkuje niewypłaceniem należnego odszkodowania. Taktujemy je jako celowe, przestępcze działania skierowane na osiągnięcie ściśle zaplanowanych celów.

Należy zdawać sobie sprawę, że zjawisko podpaień może mieć skutki polegające nie tylko na utracie mienia i zdrowia ludzi i zwierząt. Ze względu na rozszerzalność pożarów mogą ulec spaleniu liczne obiekty w otoczeniu miejsca powstania pożaru. Nie wykluczone jest, że podpalenia mogą dotyczyć obiektów i w nich zawartego mienia ubezpieczonych na duże sumy, co może mieć znaczący wpływ na kondycję zakładu ubezpieczeń. Należy także mieć na względzie objęcie dużych obiektów z dużymi sumami ubezpieczenia umowami reasekuracyjnymi.

²² P. Guzowski, *Przestępstwa pożarowe w Europie*, „Przegląd Pożarniczy” 11/2008, s. 36-37.

7. Zakończenie i wnioski

Na podstawie przeprowadzonych rozważań widzimy, że zjawisko podpaleń różnych obiektów występuje na terenie Polski i ma zmienną tendencję. Z artykułu możemy wyciągnąć następujące wnioski:

- przedmiotem podpaleń mogą być budynki, pola uprawne, lasy, magazyny itp.,
- podpaleń dokonują osoby w różnym wieku,
- występuje wiele motywów skłaniających do podpaleń,
- konieczne jest dalsze doskonalenie kadr w zakresie zwalczania zjawiska podpaleń.

Przeprowadzone rozważania nie wyczerpały problematyki. Konieczne są dalsze badania, które powinny pójść w kierunku oszacowania wartości mienia spalonego w wyniku podpaleń.

The Phenomenon of Arson in Poland as an Element of Risk in Business

Summary

The problem of fires in Poland is an important element of public safety. One of the reasons of the fires are different types of arson of buildings, crops or forests.

This paper presents a quantitative scale of the phenomenon of arson in Poland. Basing on data from the General Headquarters of the Police and Fire Headquarters it analyzes the scale of fire danger. It also presents the role of specialists in the detection of causes of fires. The article points the role of insurance in the compensation of fire damage.

Keywords: *fire statistics, arson, risk*

JEL Classification: G22